

INSTITUT DE CIÈNCIES DE L'EDUCACIÓ
UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA
DELEGACIÓ DE LLEIDA

EL MESTRE, NOTARI POPULAR

L'any passat, en circumstàncies acadèmiques semblants, era igualment encarregat d'adreçar uns mots als inscrits als diferents cursos de català i didàctica.

Les circumstàncies diguem-ne acadèmiques són, aparentment, les mateixes, però ha canviat el telò de fons. Ja no som en uns moments pre-electoral, de desmuntament d'uns mecanismes antics i pesants: han passat moltes coses, i la més important és que un futur autonòmic, inicialment només encertat i temptejador, s'ha obert per a tota la comunitat cultural catalana, encara que les barreres polítiques limitin els beneficis autonòmics al territori de la Catalunya estricta peninsular.

Aquest fet ho és tant, d'important, que ens obliga a replantejar-nos tota la problemàtica i tota la dinàmica del nostre quefer com ensenyants i no solament com ensenyants de català.

Perquè, si les dades autonòmiques fossin només aplicables a la nostra condició d'ensenyants de català, semblaria que amb una ampliació de les classes, de les hores de classe, àdhuc amb una paulatina i ferma implantació de l'ensenyament en català, tindríem acceptablement resolt el nus destorbador de la identitat lingüística, del vehicle de la comprensió i de les categories lògiques del pensament.

Es a dir: tenim autonomia? Tenim, almenys, la co-oficialitat lingüística? Doncs, a incrementar les classes de català, -de les quals imaginen que en seria garantidora la Conselleria de Cultura- a fer tota la primera etapa íntegrament en català i anar avançant en el vehicle lingüístic dins la segona etapa. Així arribaríem a tenir ben aviat tota la xicallada d'E.G.B. ensenyada en català i des del català.

Doncs bé, tots sabem que aquesta, en ella mateixa, és una meta que no podrà assolir-se en un obrir i tancar d'ulls, ni tan sols en un termini prudent. Hi ha molts mestres que encara no estan a punt, no sabem prou català no ja per ensenyar la llengua, sinó per ensenyar en la llengua, per dialogar, per discutir correctament

en llur pròpia llengua i, molt menys, per esmenar l'alumne quan aquest digui una incorrecció. Entesos per aquesta banda.

Imaginem, fatalment, doncs, que caldrà temps, temps llarg i de preparació aferrissada. Jo ja us deïa l'any passat, -o deïa als assistents a la primera sessió- que no podríem adormir-nos, que podria ser que de fora augmentessin les facilitats. Us confesso que arrel del primer viatge del senyor Terradellas a Madrid em vaig posar a pensar i vaig dir-me: "Ai, que ara aniran més de pressa ells que no nosaltres!".

Molta bandera, molta senyera i molta sincera emoció. Un milió i mig de persones al carrer en la més impressionant manifestació europea de molts anys. Imagino que entre els assistents a la riuada humana els qui eren mestres devien tenir, després de tot, un rau rau en forma d'interrogant pels dintres. Devien comprendre que després de la manifestació vindria l'endemà, un endemà de classe, i que ells s'haurien de mirar als infants d'una altra manera. Havien comprès que tot seria al mateix temps més fàcil i més difícil.

Jo vull imaginar, encara, que les coses segueixen un curs previsiblement normal, i que la Conselleria de Cultura de la Generalitat exigeix als mestres un nivell determinat de català. Jo ja sé que els qui teniu voluntat d'assistir als cursos heu entès les dades del problema. Només us demanaria que insistíssiu prop dels vostres companys de claustre onsevulla que treballau, per tal que també facin el gest, es preparin, intensifiquin la llengua. No podem deixar una educació en català, ni un ensenyament del català, en mans de gent encara vacil·lant, o, el que és més greu, poc convençuda.

Ara, endemés, els pares, les associacions que han format, potser els mateixos alumnes, poden exigir amb crits ben alts allò que fa poc demanaven amb insistència i amb coratge, però sense senyeres desplegadas. I ara si que no tenim escapadòria: ara, legalitat sobre necessitat.

Aquest és un dels aspectes de la qüestió. Em queixava fa un any, que teníem una televisió en català pobra: ara tenim més programes, certament encara no a les hores de màxima audiència. Em queixava que la ràdio 4, emisora de F.M. només abastava Barcelona i rodal: ara s'està fent una ampliació de megavats i l'emisora que transmet tot el dia en català arribarà tots els racons de Catalunya. Comentava que tot el nostre panorama d'entreteniments era migrat, i avui tenim més grups d'animació, teatre i espectacles infantils que mai, posseïm les bases per a un cinema en català -darrerament s'han

estrenat dues pel·lícules més en doble versió (recordem l'èxit de la Ciutat Cremada), i fins i tot l'emissió televisiva catalana es fa en color.

A tot això, que, en definitiva és superestructural, convé que s'hi afegixi i adigui una tasca educativa, pedagògica, de base idiomàtica catalana i a aquest desafiament els mestres han d'estar en mesura de poder respondre folgadamente, sense estretors ni reserves fruit d'incompetència.

En aquest aspecte de la llengua el mestre ha de procurar, primer, que tot, la dignificació i autenticitat del seu vocabulari normal, i del dels alumnes : ha d'evitar de dir quant més aviat millor, i anuncia'ls'hi, i les deu i mitja, i tenir que i altres vulgaritats i deformacions o cales lingüístics -morfològics, estructurals o sintàctics- en què sovint cau i que l'infant, inevitablement, per allò que d'exemple té el mestre, copiarà, perpetuant així un ambient d'incorreccions parlades de què encara són mostra moltes de les frases que diuen alguns dels nostres locutors a televisió i ràdio : per exemple, un certificat metge.

Endemés, ha d'acostumar als infants al ben dir no ja per eliminació de vulgarismes o corrupcions, sinó amb un toc de rigidesa exigent en les construccions frasals ; "Estava segur que vindria" (no de que vindria) i "He vist la Roser", i no "a la Roser". D'una forma o altra, i no pas abusant fins al purisme, hem d'acostumar els infants a emprar "tanmateix" i "encara ho" i gosaria reimplantar el no gens menys i el no res menys.

De mica en mica el mestre ha recuperar aquella condició de mirall copiable, recomanable, exemplar quant a la llengua : fins ara el nen intuïa que, expressant-se el mestre en llengua forastera, tot-hom parlava malament l'una i l'altra llengua. Però ara, entrant en una etapa de catalanització efectiva (i no només anunciada) de la tasca escolar, resulta ésser, ella o ell, l'educador, el model únic per a l'infant. Si aquest es va sentint en un àmbit polític català -retolació, idioma cooficial, mitjans de comunicació-, sorprendrà aviat incorreccions que diuen els seus pares, els veïns, els venedors i comerciants, d'altres estudiants. Però li causarem un trauma o, pel cap baix, un neguit desequilibrador si el qui comet errors parlant i escrivint és el mestre. Tant més que el nostre recurs social, ara com ara, és l'escola. No hi fa res que sorgeixi un escriptor nou que doni fama a la llengua catalana : és a nivell popular i de cada dia, i des de la base de l'edat infantil que la llengua ha de fer-se ente-

nedora, correcta, identificadora, implacablement precisa. S'ha acabat l'ensalada russa, i la carn rellena i els tejanos. S'han acabat també les Rambles, de Barcelona, (rambla)

He dir abans que això era un aspecte de la qüestió. La manca de preparació concreta quant a la llengua, en definitiva, pot resoldre's amb tota celeritat el dia que la Generalitat apliqui un coeficient d'augment de salari als qui demostrin que coneixen bé el català: llavors fins i tot els antigament enemics i indiferents a la llengua a l'escola correran a demostrar tot el que saben. Trist remei.

Perquè, tot i que jo entenc que el mestre mai no estarà prou ben pagat, fiar l'aperfectament d'aquesta arma tan poderosa que és la llengua a un coeficient de premi ho trobaria aflictiu.

Deixem-ho. Entrem al terreny de la ficció i considerem que tot ensenyant a Catalunya parla correctament el català, que pot impartir ensenyaments en català i que disposa d'un vocabulari bàsic català escolar per a les denominacions identificadores dels objectes: setrillers, marxapeu, embornal, esborrador, ametiste, gelera....

Això, però, no és tot: ens queda aquella segona part, aquell segon vessant que fa estona que anuncio.

En efecte, pensem ara que estem entrant en una revolució cultural, i que aquesta revolució no comprèn solament l'aspecte de la llengua, el que en diríem restauració de la llengua a l'escola, sinó un altre aspecte de responsabilitat i complexitat més grans.

Escampats per barris -de vegades segregats- per viles on hi ha concentració i al grup escolar s'hi reuneixen nens i nens de categories socials i medis familiars molt diversos; en poblets allunyats on el cens escolar és migrat i les perspectives d'ampliació, d'horitzons molt curtes... Exercint també el centre de grans poblacions, on les incitacions del món del consum desfiguren el missatge lingüístic... Els mestres tenen encara la segona missió: ensenyar Catalunya, ensenyar Països Catalans. I no solament al nen, sinó als pares, als tutors a les associacions de pares, a la societat tota. El mestre haurà d'ésser en aquesta etapa un animador cultural català onsevulla que treballi.

Considerem, per a una recta comprensió del que he dit, que no és que hàgim sofert una deseducació lingüística durant trenta vuit anys: és que hem sofert una desidentificació, una desautoidentificació, més ben dit. -Cirriem el risc de no saber qui érem, i de què estàvem constituïts. Calia un gran coratge per resistir el rentat de cervell insidiós que, operent per pressions ambientals, ens desempega-va del nostre ésser col·lectiu. Hi podríem posar molt anècdota, però

no és el moment de prendren's-ho pel cantó de la frivolitat. El fet és que un tel ens era pintat davant els ulls, a l'entrada del cervell, i ens afeblia els recursos.

No hem estat instruïts en Geografia concreta de Catalunya, en història de Catalunya, en organització econòmica del país, no teníem a cap pla d'estudis la Literatura Catalana, ni obres de consulta científica en català, si exceptuem algun volum mèdic per mecenatge particular : i era lògic, donades les circumstàncies : era l'administració que no permetia plans d'estudi adequats a la realitat social envoltant, immediata. Això, que és un crim pedagògic, era voluntàriament buscat, promogut des de les altures ministerials o de de més altes instàncies : es van cremar biblioteques catalanes, hom va treure dels programes tota referència que assenyalés l'existència de períodes històrics autonòmics. Per esborrar àdhuc a nivell de carrer tota consciència de personalitat es van canviar els noms dels carrers, i per més vergonya i exhibició de força es van retolar amb noms de fets o persones adversos a l'esperit català : Víctor Pradera, Calvo Sotelo, Tercio de ...Tal.

Mentrestant, a mesura que el temps ha anat passant, s'han reguanyat algunes posicions : hem pogut introduir algun centre d'interès basat en la nostra personalitat ... a E.G.B. També a la Universitat. Però, sabent que on comença de desvetllant-se la consciència social i política és als anys de batxillerat, és aquest sector on el desert ha estat fins ara més acusat : uns programes carregats que no deixaven resquill per embotir-hi notícia de Catalunya : i àdhuc les editorials radicades aquí havien de mirar molt abans de donar massa notícia del país o dels seus homes, o de la seva importància vital.

Tot això ha donat com resultat, no pas una manca de sentiment català, que aquest està revivint amb molta força, però si una manca d'informació. I la informació és necessària per a una correcta construcció de la personalitat individual com pertanyent a la comunitat. Hem de poder coinformar-nos els uns als altres. Hi ha milers i milers de catalans, una majoria de dos terços que no han rebut informació sobre la realitat coherent de la seva terra i la seva gent.

A partir d'ara això no ha de tornar a passar. Molts escolars, per inclinació biològica, en deixar l'E.G.B. o els anys de batxiller que facin, no se senten inclinats a la lectura ni molt menys a la formació contínua a través de textos : això vol dir que la informació bàsica sobre Catalunya, Països Catalans i realitats que con-

formen el teixit del nostre viure ara i en la història, els han d'ésser donats mentre estudien i, de preferència en els anys decisius de la segona etapa i BUP.

I en això no podem deixar passar més temps. Perquè cada any unes importants fornades de nens de 8è de bàsica abandonen les aules i el contacte amb els professors que més els hauran pogut perfilar i enfortir --NO en coneixements bàsics, sinó sentiments comunitaris bàsics a través d'un concepte dinàmic i creador del contacte mestre-alumne. Contacte que, en realitzar-se damunt una terra i en un moment determinat, té totes les dades inicials favorables per a configurar una consciència sincrònica i diacrònica de la societat i el seu marc. Em sembla que això és prou clar.

No podem esperar que tot ho faci una conselleria de cultura que no tindrà atribucions plenes -- plenes? -- fins que un Estatut haurà estat aprovat d'aquí dos o tres anys. Des d'ara i, com diuen els periodistes "per lliure", hem de desvetllar una consciència de catalanitat bàsica amb informació exacta, no deformada per triomfalismes ni timideses. Pensem que si no els ensenyem les coses bàsiques del país, rebran fora una informació massa aviat deformada per opcions polítiques del signe que sigui i que els poden ofegar aquella dura i transparent nitidesa de patriotisme --patriotisme, si, no sé per què ens ha de doldre el mot quant tanta gent ha deixat els ossos per la pàtria -- aquella duresa i transparència primàries sense les quals no són vàlides les opcions polítiques, del signe que siguin, les quals han de venir després, i només després que ells se sentin formant part de la catalanitat.

Ara, als cursos d'estiu o d'hivern caldria una nova didàctica : la didàctica de la llengua, de l'expressió corporal, o de les matemàtiques ha de completar-se amb una didàctica del país, amb una didàctica de les coses bàsiques que convé que "tothom qui viu i treballa aquí" cal que sàpiga i que tants d'anys de silenci cínic amagat. Clar i net.

I amb el coneixement de les coses, el coneixement de les persones que tant han fet per la nostra comunitat, en els temps d'ara mateix, en els temps del silenci i la penúria i en els temps històrics de plenitud. I una interpretació del nostre prisma comú de veure el món, el treball, les opcions ideològiques i espirituals...

Es tracta d'un adoctrinament, com hagin pogut ser els adoctrinaments duts a terme a Cuba i a Xina, però amb un clar desavantatge per a nosaltres : a Xina i a Cuba es tractava, només, d'una adoctrinament ideològic : aquí, ultra el bon ús de la llengua, hau-

rem d'ensenyar als nostres infants que son una comunitat, i els hem de transmetre les dades concretes d'aquesta comunitat. Aquí, hem d'anar encara més a la base.

Als infants... i als grans. Per això em referia al mestre com notari popular. El mestre, situat en un poble o una petita ciutat, ha de tenir un relleu informador únic : i la gent, de tota edat i condició, ha de poder acostar-se-li i demanar-li tal o tal altra data.

De forma que el mestre o el grup de mestres hauria d'actuar en potència com una missió pedagògica, no pas essent uns sevis del detall, sinó encaminant la gent adulta cap a les fonts d'informació. I semblantment amb els infants.

Per això, més que no una reforma del pla d'Estudis de les escoles Normals, caldria un replantejament de vibracions de servei. El mestre més que mai, en frase de Salvador Espriu, estarà al servei d'aquest poble. Al servei, sí. I ha de guanyar-se novament la consideració general fent una tasca d'educador general. Aquesta és la revolució autèntica de la classe ensenyant (i hi incloc els professors de batxillerat). En tant que notari popular donarà fe del país, de la gent, de la terra, dels assoliments socials que anem aconseguint, de tot allò que, al llarg de la història, ens ha posat en el camí per arribar on som. Ha de manifestar-se en propagandístic conscient de la base del nostre constitutiu primer.

I és que estem en una de les nostres --tan repetides en la Història-- fases de recomençament. Si un sector de la nostra intel·lectualitat i de professions diverses ha seguit el redreç cultural, lent, entorpit i adolorit de la nostra comunitat durant els anys de persecució, la majoria de la nostra gent, i tots els nous vinguts, i els joves, no han tingut els mitjans ni la mà amiga que podia arribar a tots. I per això és ara tan decisiva la tasca de les nostres escoles i dels nostres educadors.

Voldria que això que he dit fos ben entès : no es tracta de formar uns mestres enciclopèdics i saberuts, sinó uns mestres alertats sobre les necessitats formatives del nostre poble. La gent no sap geografia de Catalunya, no sap distribució industrial, no coneix la història, no entèn el per què de les nostres comunicacions, no pot expressar-se dins d'un àmbit laboral o tècnic amb correcció --vegeu el vocabulari dels tallers de reparacions-- i a tot això en bona part hi haurà de posar remei el mestre.

Es de confiança compartida que recuperarem el Consell de Pedagogia de la Generalitat. Jo no sé com estan les perspectives

escolars i de les Normals dins la previsible acció de la Generalitat provisional : però m'avanço a suposar que el Consell de Pedagogia trobaria correcte aquest supòsit meu que el mestre ha d'ajudar el poble a entendre el seu propi país : i les autoritats acadèmiques han de fornir a cada escola i a cada biblioteca municipal allí on n'hi hagi el material de consulta i de desplegament gràfic suficient per a uns coneixements bàsics de la realitat del país.

Quan tanta gent que circula amb adhesius i senyeres (cridant de bona de i amb el cor ple que la pàtria aquí i allà), no sap ben bé qui era el President Macià, ni quins són els rius del vessant mediterrani i quins els rius del vessant Ebre, quan no tenim informació a nivell escolar de les notres comarques, ni dels nostres monuments més importants, pensem en la feina que cal fer, un cop hàgim endegat allò de les lletres, allò del Bon Depart, allò de l'observació de la planta i de la pedra i del tronc serrat d'un arbre...

Per això caldrà, jo diria, enfocar una biblioteca bàsica del mestre, que valgui tant per a consulta ràpida -en el seu cas personal com per bastir centres d'interès o temes a desenvolupar en diàleg o taula rodona només a la classe, o en combinació classe-disertant o adjunt vingut de fora.

Dels canvis possibles i de l'orientació de base que podria prendre la Conselleria de Cultura l'any 1977-78 ens en podrà parlar amb coneixement de primera mà la nostra senadora Maria Rúbies, més tossudament clarividient que mai.

I això m'ha fet saber que pensa fer. Per la meva banda només us volia fer reflexionar en allò que hi ha més enllà de la llengua : en la necessitat d'estar immersos en un àmbit no exactament culturalista sinó de realitats catalanes, per tal de poder-les comunicar, de fer que els qui ens són a la vora, començant pels alumnes i llurs famílies s'adonin de qui són, a què pertanyen i tinguin els peus ben afermats damunt una terra. Només tenint-los-hi es pot, després, pensar rodonament, integradorament, aquesta terra

Josep VALLVERDÚ

Lleida, octubre del 1977